

บทบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ¹

Editorial Team

วารสารวิจัยสังคม ปีที่ 45 ฉบับที่ 1 นี้มีบทความวิจัย จำนวน 5 บทความ และบทปริทัศน์หนังสือ จำนวน 1 บทความ ภาพรวมของเนื้อหาบทความในเล่มนี้ แบ่งได้ 3 หัวข้อสำคัญ คือ บทความที่เกี่ยวข้องกับมิติความยั่งยืน ที่นำเสนอผ่านเรื่องราวของการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมการอนุรักษ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ และเรื่องการแข่งขันความยั่งยืนมิติเชิงสังคมของการทำการเกษตรแบบบูรณาการที่มีการพัฒนาอยู่บนฐานการเรียนรู้และเข้าใจในความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และมีประเด็นความท้าทายของการเชื่อมโยงสู่คนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาสืบทอดความยั่งยืนต่อไปอย่างไร

ต่อมาในหัวข้อ บทความที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ได้นำเสนอบทความที่สะท้อนถึงสถานการณ์ที่คนรุ่นใหม่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน กับเรื่องของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ควรต้องมีความรับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชนอย่างไร ในแง่มุมหลักนิติศาสตร์ว่าด้วยกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิและป้องกันเด็กและเยาวชนในกรณีเด็กกระทำผิดทางอาญา และเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนในยุคความทันสมัยและเทคโนโลยีที่มีสถาบันกวดวิชาหรือโรงเรียนกวดวิชามาเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญที่เชื่อมโยงกับเด็ก ผู้ปกครองและการแนะแนวการศึกษา

¹ กองบรรณาธิการ วารสารวิจัยสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Editorial Team, Journal of Social Research, Chulalongkorn University Social Research Institute.

Email: cusri.journal@gmail.com

และบทความที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ความรู้ อาทิ ความรู้และพื้นที่ความรู้ เครือข่ายนักปฏิบัติการณ์หน้าใหม่ด้านการศึกษาที่กล่าวถึงตัวแสดงที่สร้างพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ๆ แก่เด็ก-เยาวชนที่มากกว่าแค่ครูผู้สอน หรือความรู้ภายในระบบการศึกษากระแสหลัก

ในบทวิจารณ์หนังสือก็มีเรื่องราวความรู้ในวิถีของ “พระป่า” และความศรัทธาใกล้ชิดของสังคมปัจจุบันที่สะท้อนภาพความเข้าใจของพุทธศาสนิกชน ต่อวิถีวัตรปฏิบัติของพระป่า

บทความแรก เป็นบทความวิจัย เรื่อง **การพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมการอนุรักษ์: กรณีชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี** โดย นฤมล อรุโณทัย, พลาเดช ณ ป้อมเพชร, อุษา โคตรศรีเพชร, เจสัน แซงก์เลียร์ และสกุลรัตน์ ยี่สกุล ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) ในพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ว่า *ทำอย่างไรที่จะทำให้ชุมชนเป็นมากกว่าฉากหลังการท่องเที่ยว และ ทำอย่างไรให้กิจกรรมการท่องเที่ยวย้อนกลับมาส่งเสริมแนวทางการอนุรักษ์ในชุมชน* โดยเฉพาะวิถีทางวัฒนธรรม ผ่านการวิจัยด้วยวิธีการทบทวนเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้รู้ ผู้อาวุโส ผู้นำ และบทบาทคนรุ่นใหม่ที่สนใจเรื่องราวของชุมชน

จากการวิจัยได้ข้อค้นพบสำคัญเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น จุดสนใจและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาฝีมือท่องเที่ยวที่นำเสนอประสบการณ์ ร่วมกับกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และการเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่นภายใต้ความเข้าใจถึงพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมและการปรับตัวของชุมชน และสิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือการค้นหา พัฒนา และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้บอกเล่าเรื่องราว ประสบการณ์และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวและจุดสนใจจากมุมมองของชุมชนเอง

บทความที่สอง เป็นบทความที่ยังเชื่อมโยงกับชุมชนและวิถีเกษตร เรื่อง **การประเมินความยั่งยืนมิติสังคมของการทำเกษตรแบบบูรณาการด้วยโมเดล SAFA** โดย **อُنเรือน เล็กน้อย, พิชญา สุรพลชัย และบุษรินทร์ ดวงเด่น** ที่ได้ทำการศึกษาในพื้นที่โครงการแม่แจ่มโมเดลพลัสและโครงการกองทุนฟื้นฟูป่าและสร้างระบบอาหารยั่งยืน (Forest Landscape Restoration Fund หรือ กองทุน FLR349) ซึ่งเป็นโมเดลการทำเกษตรแบบบูรณาการ โดยมุ่งศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดการประเมินความยั่งยืนของระบบอาหารและการเกษตร (Sustainability Assessment of Food and Agriculture System: SAFA) ในมิติเชิงสังคม ผ่านการวิจัยด้วยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน ได้แก่ การเก็บแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่พัฒนาขึ้นตามตัวชี้วัดของกรอบการประเมิน SAFA และปรับให้เข้ากับบริบทของพื้นที่

ผลการศึกษาได้นำเสนอข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ด้วยโมเดล SAFA ของโครงการฯ ในมิติเชิงสังคม อาทิ ด้านการค้าที่เป็นธรรม ด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่อยู่ในระดับดีมาก ด้านการมีชีวิตที่ดีที่อยู่ในระดับดี ร่วมกับข้อเสนอแนะเพื่อสนับสนุนแนวทางสร้างความยั่งยืนต่อไปที่จำเป็นต้องขับเคลื่อนโครงการฯ ที่มีความต่อเนื่อง ร่วมกับการสร้างแรงจูงใจต่อคนรุ่นใหม่ที่สามารถได้รับโอกาสและคุณภาพชีวิตที่ดีจากการทำการเกษตรแบบบูรณาการได้อย่างแท้จริง ภายใต้การสร้างวิถีการเกษตร-วิถีการผลิตอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

บทความที่สาม จากประเด็นต่อเนื่องที่มองว่าเด็ก-เยาวชน คนรุ่นใหม่เป็นส่วนสนับสนุนที่ขับเคลื่อนความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทสังคมปัจจุบันก็ยังมีความเสี่ยงและท้าทายอยู่มาก ทั้งจากกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) บทความนี้จึงเกี่ยวข้องกับประเด็นเมื่อเด็กถูกใช้ให้กระทำผิดอาญาของผู้ใช้อำนาจปกครอง หลักนิติศาสตร์สามารถพินิจประเด็นดังกล่าวอย่างไรได้บ้าง ผ่านบทความเรื่อง **การใช้เด็กให้กระทำผิดทางอาญาโดยการดลวง: ศึกษากรณีผู้ใช้อำนาจปกครองเด็ก** โดย **อภิญญา ช่างสีทา** ที่ได้ทำการศึกษาหลักกฎหมายการคุ้มครองเด็กจากการถูกใช้ให้กระทำผิดอาญาโดยผู้ใช้อำนาจปกครองในประเทศไทยร่วมกับหลักกฎหมายคุ้มครองเด็ก

ในต่างประเทศ อาทิ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ผ่านวิธีการศึกษาด้วยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และบทบัญญัติประมวลกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมในการคุ้มครองเด็กจากการถูกใช้ให้กระทำความผิดอาญาโดยผู้ใช้อำนาจปกครองโดยคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก

ข้อค้นพบที่น่าสนใจจากการศึกษาของอภิญญา นอกจากประเด็นการเปรียบเทียบแนวคิดและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย-ต่างประเทศแล้ว ยังได้นำเสนอบทบาทหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดกระทำความผิดอาญานั้น มีนัยสำคัญต่อบริบทสังคมไทยที่ดำรงอยู่ อาทิ บริบทสังคมไทยได้ให้ความสำคัญกับระบบสอดส่องดูแลจากสถาบันครอบครัวมากกว่าการกำกับดูแลโดยรัฐ ส่งผลให้บทบาทของสถาบันครอบครัวหรือวัฒนธรรมการเลี้ยงดูต่างมีอิทธิพลต่อการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับหลักการในส่วนนี้เช่นเดียวกัน และมองว่าประเด็นสำคัญที่ต้องขบคิดกันต่อไป ได้แก่ ประเด็นการใช้การตีความ และกฎหมายคุ้มครองเด็กเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาส่งผลให้เกิดเกิดตราบาปในชีวิตหรือเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อเด็ก

บทความที่สี่ สะท้อนถึงความท้าทายของพื้นที่ความรู้-พื้นที่การเรียนรู้ในบางลักษณะของเด็กและเยาวชน ขณะเดียวกัน ตัวกระทำการในสังคมหลายลักษณะต่างมีความพยายามสร้างพื้นที่ใหม่ในการเรียนรู้และสร้างความรู้ จากบทความเรื่อง **ความรู้และพื้นที่ความรู้ในเครือข่ายผู้ปฏิบัติการหน้าใหม่ด้านการศึกษากรรณิ insKru** โดย พิธิษฐ์ นาสี และนงเยาว์ เนาวรัตน์ ได้นำเสนอตัวกระทำการใหม่ ๆ หรือ “นักปฏิบัติการหน้าใหม่” ในด้านการศึกษา ผ่านกรณีกกลุ่ม insKru เพื่อทำความเข้าใจการก่อตัว บทบาทและผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนของกลุ่มนี้ ผ่านการศึกษาด้วยการประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ อาทิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม

ข้อค้นพบของการศึกษา สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่ม insKru คือ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพทางเลือกใหม่ที่อิงกับประสบการณ์ของครู โดยมุ่งพัฒนา

ผ่าน 3 แนวคิดหลัก คือ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ และครูที่เป็นมิตรกับผู้เรียน และให้ความสำคัญกับแพลตฟอร์มออนไลน์ซึ่งสามารถเชื่อมโยงเป็นชุมชนการเรียนรู้ขนาดใหญ่ที่ไร้ข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลา รวมถึงสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างทันที่และครอบคลุมมิติความเป็นมนุษย์ของครูและผู้เรียน โดยการขับเคลื่อนความรู้ของกลุ่มมีพลวัตสูง แม้ว่าปัจจุบันยังอยู่ในสถานะกระแสรอง แต่มีศักยภาพสูงและมีแนวโน้มเคลื่อนตัวไปมีบทบาทในพื้นที่กระแสหลักได้ในอนาคต เนื่องจากแนวคิดทางการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์สังคม-โลกปัจจุบัน ร่วมกับการทำงานที่ยืดหยุ่นและเชื่อมโยงประเด็น-ปฏิบัติการ-พื้นที่ที่มีความหลากหลาย

บทความที่ห้า ยังเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับเด็ก-เยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยเป็นการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในช่วงแพร่ระบาดของสถานการณ์โควิด-19 ผ่านการมองสถาบันกวดวิชา ในบทความเรื่อง **ความเหลื่อมล้ำทางทุนเศรษฐกิจกับการกวดวิชาของชนชั้นกลางในสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19** โดย ธนกร วรพิทักษานนท์ ที่ได้ทำการศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นกับสถาบันกวดวิชาของชนชั้นกลางภายใต้ความเหลื่อมล้ำทางทุนเศรษฐกิจในห้วงสถานการณ์โควิด-19 ด้วยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ในพื้นที่สถาบันกวดวิชาขนาดเล็กในกรุงเทพฯ และวิเคราะห์ผ่านแนวคิดความเหลื่อมล้ำในสำนักคิดความยุติธรรมทางสังคมและแนวคิดเรื่องทุนของบูร์ดิเยอ

ข้อค้นพบจากการศึกษาของธนกร ทำให้เห็นถึงการที่สถาบันกวดวิชาขนาดเล็กที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้สถานการณ์โควิด-19 และส่งผลให้วิถีการศึกษาระหว่างสถาบันกวดวิชา-เด็ก-ผู้ปกครอง เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน อาทิ การเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น การที่สถาบันกวดวิชาขนาดเล็กและครอบครัวของบุตรหลานที่เข้าเรียนกวดวิชาต่างประสบปัญหาด้านทุนทางเศรษฐกิจและมีการต่อรองระหว่างกันเพื่อสนับสนุนให้บุตรหลาน-ผู้เรียนสามารถเข้าไปสู่ระบบการศึกษาที่สูงขึ้นหรือการเลื่อนสถานะทางสังคมภายใต้สังคมแห่งความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่นี้ได้

ส่วนสุดท้ายของเล่มเป็นบทวิจารณ์หนังสือ ที่ยังคงเกี่ยวข้องกับความรู้ และพื้นที่ความรู้ แต่มีจุดเน้นที่การทำความเข้าใจผ่านวิถีปฏิบัติและหลักธรรมทางพุทธศาสนา ผ่านบทวิจารณ์หนังสือเรื่อง **ชีวิตพระป่า** ของ **อวย เกตุสิงห์** โดย **พระมหาบุญสมบัตติ ปากโร** และ **ประทีป พิชทองกลาง** ที่กล่าวถึงเนื้อหาที่ช่วยเปิดโลกทัศน์ต่อการทำความเข้าใจประวัติความเป็นมา ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ความผูกพันระหว่างลูกศิษย์-อาจารย์ หลักปรัชญาและเป้าหมายของการอยู่ป่า ที่สัมพันธ์กับหลักปฏิบัติ (ตามนัยแห่งกรอบพระวินัยและวิถีพระป่า) หลักธรรมะ (การแสวงหาความสุขที่จริงแท้) และการเผยแผร์หลักธรรมะ (เทศนา) ต่อสังคมและสาธารณะเพื่อให้เข้าใจหลักธรรมและความรู้ของพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนการเอาชณะกิเลสและการตั้งอยู่บนหลักแห่งความเมตตาและกรุณา

ในท้ายที่สุด กองบรรณาธิการหวังว่า บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือในวารสารเล่มนี้จักได้นำเสนอประเด็นที่หลากหลายทางสังคมศาสตร์และสะท้อนถึงวิธีการศึกษาที่จะนำไปสู่การกำหนดประเด็น และการพัฒนาวิธีการวิจัยในอนาคต ทั้งนี้ กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้เขียนบทความ และผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงบทความให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น